

Het verband tussen de Big Five
persoonlijkheidsfactoren en de kwaliteit van de
siblingrelatie bij jongeren

Naam	D. H. Kersten
Studentnummer	0212059
Opleiding	Master Orthopedagogiek
Cursus	Masterthesis
Begeleidster	Dr. K. L. Buist
Datum	2009

Het verband tussen de Big Five persoonlijkheidsfactoren en de kwaliteit van de siblingrelatie bij jongeren

Dayna H. Kersten

Faculty of Social Science of Utrecht University, The Netherlands

Abstract – Associations between the Big Five personality traits and quality of sibling relationships were examined. Second, gender differences concerning these two concepts and their intercorrelations were examined. Dutch children ($N = 354$), ranging in age from 11 to 14 years, and siblings ($N = 54$), ranging in age from 9 to 18 years, participated in this study. The children completed several questionnaires, measuring the Big Five personality traits (QBF) and the quality of the sibling relationship (SRQ). Results showed significant negative associations between agreeableness, conscientiousness and emotional stability and conflict in the sibling relationship. Furthermore, extraversion, agreeableness, conscientiousness and openness to experience were positively associated with warmth in the sibling relationship. Finally, compared to girls, boys reported higher levels of conflict in the sibling relationship and lower levels of warmth in the sibling relationship. Findings highlight the importance of identifying the complex ways in which varying dimensions of personality traits influence specific aspects of the sibling relationship. Implications of these results are discussed, as well as suggestions for follow-up studies.

INLEIDING

In onderzoek naar het psychosociaal functioneren van kinderen en adolescenten is veelvuldig de invloed van de ouder-kindrelatie en de relatie met leeftijdsgenoten bekeken. De laatste decennia wordt echter ook steeds vaker het belang van de siblingrelatie (broers/zussen) benadrukt en onderzocht (Brody, 1998; Stocker, Burwell & Briggs, 2002; Whiteman & Christiansen, 2008). Het is een gewenste wending dat de onderbelichting van de siblingrelatie lijkt te verdwijnen, aangezien relaties tussen broers en zussen langdurig zijn en een grote impact kunnen hebben op de ontwikkeling van kinderen (Dia & Harrington, 2005; Pike, Coldwell & Dunn, 2005; Stoneman & Brody, 1993). Resultaten van een recent groot onderzoek bij 5-jarigen laten zien dat het hebben van één of twee siblings ten opzichte van het hebben van geen sibling, samenhangt met een hogere mate van sociale vaardigheden in het contact met leeftijdsgenoten (Downey & Condrón, 2004). Studies die de kwaliteit van de

siblingrelatie onderzochten, vonden samenhang tussen de siblingrelatie en ouder-kind relaties (Brody, Stoneman & Gauger, 1996), relaties met leeftijdgenoten (Pike & Atzaba-Poria, 2003) en internaliserende en externaliserende problemen (Aguilar, O'Brien, August, Aoun & Hektner, 2001; Dia & Harrington, 2006).

Naast de kwaliteit van de siblingrelatie is ook de invloed van de persoonlijkheid van kinderen en adolescenten een belangrijk aspect als men uitspraken wil doen over de ontwikkeling van een kind. Literatuurstudie heeft uitgewezen dat er zowel in het verleden als recentelijk veel wetenschappelijk onderzoek is gedaan naar de vijf persoonlijkheidsfactoren, geoperationaliseerd door middel van de Big Five (Donahue, 1994; Laidra, Pullmann & Allik, 2007). Deze huidige studie wil een bijdrage leveren aan het krijgen van meer inzicht in het verband tussen de Big Five persoonlijkheidsfactoren en de kwaliteit van de siblingrelatie, aangezien er uit de wetenschappelijke literatuur blijkt dat er nog niet veel bekend is over de relatie tussen deze twee concepten.

Big Five persoonlijkheidsfactoren

Individuele verschillen bij kinderen werden in het verleden vooral gedefinieerd in termen van temperament, omdat temperament verwijst naar eigenschappen die al vroeg in de ontwikkeling observeerbaar zijn. Temperamentkenmerken werden gezien als de voorloper van persoonlijkheid, omdat men er vanuit ging dat persoonlijkheid een minder sterke genetische basis heeft en pas later in de ontwikkeling tot uiting komt (De Fruyt, De Clercq & De Bolle, 2006b). Om deze reden is er bij kinderen nog niet veelvuldig onderzoek gedaan naar persoonlijkheid bij kinderen, maar was onderzoek voornamelijk gefocust op temperament bij kinderen. Persoonlijkheidspsychologen hebben de afgelopen jaren overtuigend aangetoond dat de zogenaamde 'Big Five' de onderliggende structuur van de variëteit aan persoonlijkheidstrekken bij jong-adolescenten representeren (De Fruyt et al., 2006b).

De theorie van de Big Five geeft vijf dimensies waarmee de belangrijkste domeinen van de persoonlijkheid van een mens gemeten kunnen worden. Deze vijf dimensies zijn extraversie (de mate waarin iemand er de voorkeur aan geeft om actief bezig te zijn met anderen), vriendelijkheid (de mate waarin iemand onbaatzuchtig is), zorgvuldigheid (de mate van doelgerichtheid in activiteiten), emotionele stabiliteit (de mate van veerkracht en elasticiteit van een persoon in stresssituaties) en openheid van ideeën (de mate waarin iemand nieuwsgierig is naar de wereld om hem heen en naar zijn of haar eigen gevoelens). Voorbeelden van mogelijke indicatoren voor de Big Five zijn eigenschappen als 'netjes',

‘teruggetrokken’ of bijvoorbeeld ‘hulpvaardig’ (O’Brien & Belongis, 1996). De vijf dimensies zijn gedefinieerd als conceptueel onafhankelijk van elkaar (De Fruyt et al., 2006b).

In de wetenschap hebben de vijf dimensies de vraag opgeroepen in hoeverre de Big Five een valide indeling is om de persoonlijkheid geheel te kunnen omvatten. Tegenstanders van de Big Five laten in onderzoek zien dat er meer is dan de Big Five-indeling (Paunonen & Jackson, 2000). Andere onderzoekers leveren juist bewijs voor de juistheid van de indeling (Sneed, 2002). Aanvankelijk is de Big Five ontworpen voor volwassenen. Onderzoek toont aan dat de Big Five persoonlijkheidsfactoren ook gebruikt kunnen worden bij kinderen (Asendorpf & Van Aken, 2003; Donahue, 1994; Sneed, 2002). Halverson (2005) benadrukt het belang van persoonlijkheid tijdens de ontwikkeling van een kind. Er is veel onderzoek gedaan naar de samenhang tussen de Big Five factoren en uiteenlopende concepten, zoals coping (O’Brien & Belongis, 1996), internaliserende en externaliserende gedragsproblematiek (Kroes, Veerman & De Bruyn, 2005) en de motivatie tot presteren (Bipp, Steinmayr & Spinath, 2008; Laidra et al., 2007).

Kwaliteit van de siblingrelatie

Siblingrelaties zijn uniek in hun soort. Door hun dagelijkse kameraadschap en door de verschillende rollen die ze kunnen aannemen als verzorgers of als strijders, beïnvloeden siblings elkaar op een manier die zowel verschil als gelijkens tussen elkaar bewerkstelligt. Zoals eerder vermeld is de interesse in het onderzoeken van de kwaliteit van de siblingrelatie de laatste twintig jaar explosief toegenomen (Brody et al., 1996; Lanthier, 2000; Pike et al., 2005; Stocker, Furman & Lanthier, 1997; Whiteman & Christiansen, 2008). Resultaten van verschillende studies bij jong-adolescenten benadrukken het belang van de vroege siblingrelatie voor psychologische aanpassing op latere leeftijd (Pike et al., 2005; Stocker et al., 2002).

De kwalitatieve aspecten van een siblingrelatie worden in de wetenschappelijke literatuur onderscheiden in een aantal dimensies, te weten warmte (een positieve dimensie), conflict (een negatieve dimensie), relatieve status/macht (een machtsdimensie) en rivaliteit (differentiële dimensie) (Lanthier, 2007; Stocker et al., 1997; Stoneman & Brody, 1993). Veel wetenschappers hebben in hun onderzoek de aandacht gefocust op de verbanden tussen de mate van warmte en conflict in een siblingrelatie en het aanpassingsvermogen van kinderen (Pike et al., 2005; Stocker et al., 2002).

Big Five & de kwaliteit van de siblingrelatie

Persoonlijkheid bij kinderen wordt vaak aangegeven met temperament. Er is enig onderzoek gedaan naar het temperament van een kind in combinatie met de kwaliteit van de siblingrelatie. Temperament refereert naar individueel gedrag dat in verband gebracht kan worden met andere personen en de omgeving (Brody, 1998). Sommige studies onderscheiden het temperament van een kind in een ‘makkelijk’ temperament, dat geassocieerd wordt met een hogere mate van warmte en in een ‘moeilijk’ temperament, dat samenhangt met een hogere mate van conflict (Brody et al., 1996). Brody (1998) heeft in zijn overzichtartikel de oorzaken en consequenties van de kwaliteit van de siblingrelatie onderzocht. In zijn artikel wordt temperament gekenmerkt door koppigheid (volharding), bedrijvigheid (actief bezig zijn) en expressie van emoties. Het temperament van een kind bleek impact te hebben op de ontwikkeling van een siblingrelatie. Ons is geen onderzoek bekend over extraversie, maar temperamentkenmerken die veel gelijkenis vertonen met extraversie blijken samen te hangen met de kwaliteit van de siblingrelatie. Onderzoek heeft bijvoorbeeld aangetoond dat kinderen die hoog scoren op een temperament gekenmerkt door actief gedrag, vier keer meer conflictsituaties hebben met hun sibling dan kinderen met een minder ‘actief temperament’ (Brody, 1998). Naar aanleiding van het artikel van Brody (1998) kan gesteld worden dat extraversie (een actief temperament) positief samenhangt met conflict en negatief samenhangt met warmte in de siblingrelatie.

In deze studie wordt de samenhang tussen de Big Five persoonlijkheidsfactoren en de kwaliteit van de siblingrelatie onderzocht. Een aantal studies heeft aangetoond dat de Big Five persoonlijkheidsfactoren samenhangen met de kwaliteit van de siblingrelatie (Lanthier, 2000; 2007). Lanthier (2000) toont aan dat een hogere mate van vriendelijkheid positief samenhangt met warmte in de siblingrelatie en negatief samenhangt met conflict in de siblingrelatie. Tot slot wijzen de bevindingen van Pike en collega’s (2005) en Stocker en collega’s (2002) op dat emotionele stabiliteit positief samenhangt met warmte en negatief samenhangt met conflict in de siblingrelatie.

Aangezien positieve persoonlijkheidskenmerken (zoals vriendelijkheid en emotionele stabiliteit) samenhangen met meer warmte en minder conflict in de siblingrelatie, zou van daaruit kunnen worden geconcludeerd dat andere specifieke positieve persoonlijkheidskenmerken, zoals zorgvuldigheid en openheid van ideeën ook positief samenhangen met meer warmte en minder conflict in de siblingrelatie. Hier is echter nog geen onderzoek naar gedaan. Buiten bovenstaande wetenschappelijke studies is er weinig onderzoek gedaan naar het verband tussen de Big Five persoonlijkheidsfactoren en de kwaliteit van de siblingrelatie. Dit

benadrukt het grote belang van dit onderzoek des te meer. Het zou ook goed mogelijk kunnen zijn dat er sekseverschillen zijn in het verband tussen deze twee concepten. Echter, juist de combinatie van deze concepten én het verschil in sekse hierbij is nog nauwelijks onderzocht. Onderzoek van de Fruyt en collega's (2006a) laat wel zien dat bij jong-adolescenten scores op persoonlijkheidskenmerken als extraversie, vriendelijkheid en zorgvuldigheid bij zowel jongens als meisjes in de leeftijd van 12 tot 18 jaar stabiel zijn gebleven, dat scores op emotionele stabiliteit bij meisjes in deze leeftijd toenemen en dat tenslotte openheid van ideeën voor zowel jongens als meisjes in deze leeftijd eveneens een toename laat zien. Van daaruit zou het goed mogelijk kunnen zijn dat sekseverschillen in persoonlijkheid mede bepalend zijn voor sekseverschillen in de kwaliteit van de siblingrelatie.

Het doel van de huidige studie is de relatie te onderzoeken tussen de Big Five persoonlijkheidsfactoren (vriendelijkheid, extraversie, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid van ideeën) en de kwaliteit van de siblingrelatie (warmte en conflict) volgens beide siblings. Een deelvraag hierbij is of er sekseverschillen zijn wat betreft de relatie tussen de persoonlijkheidsfactoren (vriendelijkheid, extraversie, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid van ideeën) en de kwaliteit van de siblingrelatie (warmte en conflict) volgens beide siblings.

Naar aanleiding van de bovengenoemde studies zullen de volgende hypothesen getoetst worden: (a) Een hogere mate van vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid van ideeën hangt positief samen met warmte in de siblingrelatie en negatief samen met conflict in de siblingrelatie. (b) Een hogere mate van extraversie hangt negatief samen met warmte in de siblingrelatie en positief samen met conflict in de siblingrelatie. (c) Er kan geen hypothese opgesteld worden ten aanzien van sekseverschillen wat betreft het verband tussen de Big Five en de kwaliteit van de siblingrelatie.

METHODE

Onderzoeksgroep

Aan dit onderzoek namen 354 leerlingen deel uit het regulier middelbaar onderwijs in de leeftijd van 11 tot 14 jaar ($M = 12.47$; $SD = 0.58$). De totale steekproef bestond uit 53.1% meisjes en 46.3% jongens (0.6% is *missing*). Het betrof leerlingen uit de brugklas van twee verschillende scholen verspreid over Nederland. Op deze scholen worden kinderen aangenomen met advies uiteenlopend van VMBO tot en met Gymnasium. De brugklassers

hebben een vragenlijst ingevuld. Aan alle brugklassers is een soortgelijke batterij aan vragenlijsten mee naar huis gegeven, die bedoeld waren voor een sibling (tot maximaal 2 jaar jonger en geen bovengrens). Van de brugklassers had 89% een sibling aan wie zij hebben gevraagd om de vragenlijst thuis in te vullen. De respons van de siblings was 15.3%, oftewel 54 personen (hierna gedefinieerd als 'de siblinggroep'). De sekseverdeling van de siblinggroep was 66.7% meisjes en 33.3% jongens in de leeftijd van 9 tot 18 jaar ($M = 13.13$ jaar; $SD = 2.58$).

Procedure

Deze studie heeft een cross-sectioneel onderzoeksdesign. De data is verkregen door acht Masterstudenten Orthopedagogiek van de Universiteit Utrecht. De scholen zijn op selecte wijze geworven op basis van geschiktheid en connecties van de onderzoeksters met de scholen. Over het algemeen hebben de studenten hun eigen middelbare school benaderd om hen om medewerking te vragen. Hierbij is gestreefd naar het zoveel mogelijk verspreiden van de scholen wat betreft de locatie in Nederland. De scholen stonden in midden en zuid-Nederland.

Allereerst heeft iedere school een paar weken voor de afname een brief aan de leerlingen meegegeven die bestemd was voor de ouders van de respondenten, zodat alle ouders op de hoogte waren van het onderzoek. Ouders konden de deelname van hun kind aan het onderzoek uiteraard weigeren. Zij moesten een antwoordstrookje terug sturen als ze niet wilden dat hun kind zou participeren in het onderzoek. Vervolgens zijn de vragenlijsten op de desbetreffende scholen afgenomen door groepjes studenten van minimaal 2 personen tijdens reguliere lessen. Hierbij is er naar gestreefd om de leerlingen in toetsopstelling te zetten, zodat zij de vragenlijsten individueel in zouden vullen. Na het uitdelen van de vragenlijsten is er klassikaal een algemene instructie gegeven. Er is benadrukt dat de gegevens geheel anoniem behandeld zouden worden. De onderzoeksters bleven gedurende de afname aanwezig in de klas om eventuele vragen te kunnen beantwoorden. De afname duurde gemiddeld 45 minuten. Zoals eerder vermeld, is aan de leerlingen gevraagd om een soortgelijke vragenlijst mee naar huis te nemen en in te laten vullen door een sibling. De leerlingen waarvan de sibling de vragenlijst heeft teruggestuurd maakten samen met de sibling kans op een bioscoopbon.

Meetinstrumenten

Van de gehele batterij aan vragenlijsten zijn voor de huidige studie twee deelvragenlijsten gebruikt die hieronder beschreven zijn.

De 'Big Five' persoonlijkheidsfactoren

De persoonlijkheid van de siblings werd gemeten door middel van de Quick Big Five Personality Questionnaire (QBF; Vermulst & Gerris, 2005). Dit instrument bevat in totaal 30 items die tezamen de persoonlijkheid van een kind meten en is door de brugklassers over zichzelf ingevuld. Het bevat vijf schalen met ieder zes items; 'Extraversie' (voorbeelditem: spraakzaam), 'Vriendelijkheid' (voorbeelditem: prettig), 'Zorgvuldigheid' (voorbeelditem: ordelijk), 'Emotionele stabiliteit' (voorbeelditem: prikkelbaar) en 'Openheid van ideeën' (voorbeelditem: fantasierijk). De antwoordmogelijkheden lopen van 1 = klopt helemaal niet tot 4 = klopt helemaal. Voor de schalen 'Extraversie', 'Zorgvuldigheid' en 'Emotionele stabiliteit' zijn enkele items gehercodeerd. Een hoge score op de schalen betekent dat het persoonlijkheidskenmerk van de betreffende schaal in hoge mate van toepassing is op die persoon. De betrouwbaarheden van de schalen (Cronbach's alpha) waren .75 voor extraversie, .77 voor vriendelijkheid, .82 voor zorgvuldigheid, .79 voor emotionele stabiliteit en .72 voor openheid van ideeën.

Kwaliteit van de siblingrelatie

De kwaliteit van de relatie met broer/zus werd gemeten met behulp van een gedeelte van de Nederlandse vertaling van de Sibling Relationship Questionnaire (SRQ; Buhrmester & Furman, 1990). De SRQ meet de ervaren kwaliteit van de siblingrelatie en wordt beoordeeld en ingevuld door zowel de brugklassers als hun siblings. Het betreft de schalen 'Warmte' (21 items, voorbeelditem: 'Hoe veel delen jij en deze broer/zus met elkaar?') en 'Conflict' (9 items, voorbeelditem: 'Hoe vaak zijn jij en deze broer/zus boos op elkaar en maken jullie ruzie?'). De antwoordcategorieën lopen van 1 = nauwelijks tot 5 = extreem veel. Een hoge score op de verschillende SRQ-schalen betekent respectievelijk een hoge mate van warmte in de siblingrelatie en een hoge mate van conflict in de siblingrelatie. De betrouwbaarheden van de brugklassers (Cronbach's alpha) bedroegen voor de warmte-schaal .92 en voor de conflict-schaal .87. De betrouwbaarheden van de siblings op deze schalen waren respectievelijk, .92 en .87.

RESULTATEN

Beschrijvende statistieken

Alvorens het bespreken van de resultaten op de onderzoeksvragen van deze studie, zal er eerst een overzicht gegeven worden van de sekseverschillen op de negen schalen (zie Tabel 1) en verschillen in perceptie tussen de brugklassers en hun siblings op de twee SRQ-schalen.

Uit de *Independent t*-toetsen, zoals gerapporteerd in Tabel 1, blijkt dat meisjes, vergeleken met jongens, significant hoger rapporteren op vriendelijkheid ($t(345) = -2.00$; $p < .05$) en significant lager op emotionele stabiliteit ($t(344.93) = 3.83$; $p < .01$). Dit wil zeggen dat meisjes zichzelf vriendelijker en emotioneel instabieler beoordelen dan jongens.

Verder blijkt dat mannelijke brugklassers, vergeleken met vrouwelijke brugklassers, significant lager rapporteren op de SRQ-schaal warmte ($t(313) = -2.81$; $p < .01$) en significant hoger op de SRQ-schaal conflict ($t(313) = 2.18$; $p < .05$). Jongens ervaren dus significant minder warmte en meer conflict in hun siblingrelatie dan meisjes.

Er zijn geen significante verschillen gevonden voor de andere variabelen, alsmede voor de siblings van de brugklassers.

Tabel 1. *Verschillen in gemiddelden op de subschalen van de Big Five en de SRQ tussen jongens en meisjes.*

	Jongens			Meisjes			<i>df</i>	<i>t</i>
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>		
<i>Big Five</i>								
Extraversie	162	19.33	2.83	185	19.43	3.32	345	-.32
Vriendelijkheid	162	17.84	2.53	185	18.42	2.80	345	-2.00*
Zorgvuldigheid	162	13.98	3.49	185	14.74	3.84	345	-1.93
Emotionele stabiliteit	162	19.05	3.16	185	17.66	3.56	344.93	3.83**
Openheid ideeën	162	15.65	2.90	185	15.85	3.50	344.02	-.58
<i>SRQ</i>								
Warmte brugklassers	146	64.63	13.93	169	68.75	12.06	313	-2.81**
Conflict brugklassers	146	25.31	6.78	169	23.63	6.89	313	2.18*
Warmte siblings	18	62.83	10.33	36	68.92	12.20	52	-1.81
Conflict siblings	18	21.94	6.34	36	22.86	6.11	52	-.51

Noot: * $p < .05$, ** $p < .01$.

Om te controleren voor eventuele verschillen in perceptie tussen de brugklassers en hun siblings op de SRQ-schalen, zijn er twee *Paired t*-toetsen uitgevoerd. Er zijn geen significante verschillen gevonden tussen de brugklassers en hun siblings voor warmte ($t(53) = 0.28$; $p = .78$) en voor conflict ($t(53) = 1.30$; $p = .20$). Hierdoor mag worden aangenomen dat zowel de

brugklassers als hun siblings dezelfde mate van warmte en conflict ervaren in hun siblingrelatie.

Verband persoonlijkheid en kwaliteit van de siblingrelatie

Om het verband tussen de Big Five-factoren (vriendelijkheid, extraversie, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid van ideeën) en de kwaliteit van de siblingrelatie (warmte en conflict) volgens beide siblings te meten, is een *Pearson* correlatie-toets uitgevoerd (zie Tabel 2). Alleen de relevante en significante resultaten worden beschreven.

Tabel 2. *Correlatie tussen de Big Five-factoren en SRQ (warmte en conflict) voor de brugklassers (N=311) en siblings (N=53).*

	<i>Big Five</i>				
	1	2	3	4	5
<i>Big Five</i>					
1 Extraversie	-				
2 Vriendelijkheid	.10*	-			
3 Zorgvuldigheid	-.06	.42**	-		
4 Emotionele stabiliteit	.49**	.00	-.06	-	
5 Openheid ideeën	.02	.46**	.21**	-.09*	-
<i>SRQ</i>					
6 Warmte brugklassers	.15**	.37**	.20**	.03	.18**
7 Conflict brugklassers	-.07	-.14**	-.13*	-.13*	.07
8 Warmte siblings	.01	.27*	.09	.18	-.09
9 Conflict siblings	-.04	-.07	-.23	-.20	.22

Noot: * $p < .05$, ** $p < .01$.

Voor de *brugklassers* zijn significant positieve correlaties gevonden voor het verband van warmte in de siblingrelatie met extraversie, vriendelijkheid, zorgvuldigheid en openheid van ideeën. Significant negatieve correlaties zijn gevonden van conflict in de siblingrelatie met vriendelijkheid, zorgvuldigheid en emotionele stabiliteit. Voor de *siblings* is enkel één significant resultaat gevonden; namelijk tussen warmte in de siblingrelatie en vriendelijkheid.

Deze resultaten geven aan dat een hogere mate van extraversie, vriendelijkheid, zorgvuldigheid en openheid van ideeën samenhangen met meer warmte in de siblingrelatie. Een hogere mate van vriendelijkheid, zorgvuldigheid en emotionele stabiliteit hangt samen met minder conflict in de siblingrelatie.

Sekseverschillen

Een *Fisher's Z*-toets is uitgevoerd om te toetsen of er significante verschillen zijn tussen jongens en meisjes op de samenhang tussen de Big Five-factoren en de SRQ. De samenhang

tussen de Big Five-factoren en de schalen warmte en conflict van de SRQ, uitgesplitst voor brugklassers en siblings, staan genoteerd in Tabel 3. Al deze correlaties zijn getest op verschillen tussen jongens en meisjes. Een *Fisher's Z*-toets is uitgevoerd voor bijvoorbeeld de correlatie tussen warmte en extraversie voor de jongens versus dezelfde correlatie voor meisjes.

Tabel 3. *Correlatie tussen de Big Five-factoren en SRQ (warmte en conflict) voor jongens en meisjes.*

	<i>Big Five</i>				
	Extraversie	Vriendelijkheid	Zorgvuldigheid	Emotionele stabiliteit	Openheid ideeën
<i>SRQ brugklassers</i> (<i>N</i> =144)					
Warmte jongens	.15	.45**	.20*	.06	.24**
Warmte meisjes	.15	.29**	.19*	.07	.12
Conflict jongens	.04	-.30**	-.31**	-.02	-.11
Conflict meisjes	-.15	.02	.04	-.26**	.22**
<i>SRQ siblings</i> (<i>N</i> =23)					
Warmte jongens	.17	.27	.24	.52*	-.19
Warmte meisjes	-.11	.16	-.11	-.03	-.09
Conflict jongens	.00	-.27	-.52*	-.26	.15
Conflict meisjes	-.07	.10	.03	-.16	.30

Noot: * $p < .05$, ** $p < .01$.

Voor de *brugklassers* zijn er vier significante verschillen tussen jongens en meisjes betreffende de correlaties gevonden. De correlaties tussen conflict en vriendelijkheid ($Z = 2.81$, $p < .01$) én conflict en zorgvuldigheid ($Z = 3.12$, $p < .01$) waren significant hoger voor jongens dan voor meisjes. De correlaties tussen conflict en emotionele stabiliteit ($Z = -2.12$, $p < .05$) én conflict en openheid van ideeën ($Z = 2.88$, $p < .01$) waren daarentegen significant hoger voor meisjes dan voor jongens.

Voor de *siblings* zijn er twee significante verschillen tussen jongens en meisjes betreffende de correlaties gevonden. De correlaties tussen warmte en emotionele stabiliteit ($Z = -2.02$, $p < .05$) én conflict en zorgvuldigheid ($Z = 2.04$, $p < .05$) waren significant hoger voor jongens dan voor meisjes.

DISCUSSIE

Met deze studie is gezocht naar een antwoord op de vraag of er een verband is tussen de Big Five-factoren (vriendelijkheid, extraversie, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid van ideeën) en de kwaliteit van de siblingrelatie (warmte en conflict) volgens beide siblings.

Een tweede vraag hierbij was of er sekseverschillen zijn wat betreft de relatie tussen de persoonlijkheidsfactoren (vriendelijkheid, extraversie, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid van ideeën) en de kwaliteit van de siblingrelatie (warmte en conflict) volgens beide siblings. Deze vragen dienen zich aan in het kader van wetenschappelijk onderzoek naar siblingrelaties, waarin nog niet veel bekend is over het verband tussen Big Five-persoonlijkheidsfactoren en de kwaliteit van de siblingrelatie.

Er werd verondersteld dat een hogere mate van vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid van ideeën samen zou hangen met meer warmte en minder conflict in de siblingrelatie. Extraversie zou negatief samenhangen met de kwaliteit van de siblingrelatie. Er konden geen hypothesen opgesteld worden ten aanzien van correlatieverschillen in sekse wat betreft het verband tussen de Big Five-factoren en de kwaliteit van de siblingrelatie, aangezien hierover nog te weinig bekend is vanuit eerder wetenschappelijk onderzoek.

Uit de resultaten bleek dat alle persoonlijkheidsfactoren in meer of mindere mate samenhangen met warmte en/of conflict in de siblingrelatie. Concluderend kan gesteld worden dat er een positief verband bestaat tussen warmte in de siblingrelatie en de Big Five-factoren extraversie, vriendelijkheid (voor zowel *brugklassers* als *siblings*), zorgvuldigheid en openheid van ideeën en een negatief verband tussen conflict in de siblingrelatie en de Big Five-factoren vriendelijkheid, zorgvuldigheid en emotionele stabiliteit.

Wat betreft sekseverschillen in de correlaties tussen de Big Five-factoren en de kwaliteit van de siblingrelatie zijn er voor de *brugklassers* alleen significante verschillen gevonden voor conflict in de siblingrelatie en de Big Five-factoren vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid van ideeën. Jongens laten hierbij een sterkere samenhang zien op vriendelijkheid en zorgvuldigheid dan meisjes én meisjes een sterkere samenhang op emotionele stabiliteit en openheid van ideeën dan jongens. Voor de *siblings* zijn er alleen sekseverschillen in de correlaties tussen de twee concepten gevonden voor warmte en emotionele stabiliteit en conflict en zorgvuldigheid. Hierbij is de samenhang bij jongens sterker dan bij meisjes.

Uit de resultaten bleek voor de *brugklassers* een hogere mate van vriendelijkheid positief samen te hangen met warmte in de siblingrelatie en negatief samen te hangen met conflict in de siblingrelatie. Deze resultaten vertonen een parallel met het onderzoek van Lanthier (2000), die exact dezelfde concepten onderzocht. Met andere woorden, kinderen die prettig, hulpvaardig, vriendelijk, behulpzaam, aangenaam en sympathiek zijn, ervaren in hun siblingrelatie meer warmte en minder conflict. Voor de *siblings* is enkel empirisch bewijs

gevonden voor het positieve verband tussen vriendelijkheid en warmte in de siblingrelatie. Een mogelijke verklaring voor het feit dat andere verbanden voor de siblings uitbleven, is dat voor deze groep de power zeer gering was.

Een opvallende bevinding van deze studie is dat voor de *brugklassers* een hogere mate van extraversie samenhangt met meer warmte in de siblingrelatie. Dit resultaat is in tegenspraak met de resultaten van het onderzoek van Brody (1998), waarin extraversie negatief samenhangt met warmte in de siblingrelatie. Ook vond Brody (1998) een positieve samenhang tussen extraversie en conflict, terwijl in het huidige onderzoek geen significant verband werd gevonden. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de manier waarop extraversie geconceptualiseerd en gemeten is verschilt tussen de studies. In de studie van Brody (1998) wordt extraversie getypeerd als een actief temperament. In dit onderzoek wordt extraversie in het gebruikte meetinstrument gezien als een kind dat spraakzaam is en niet terughoudend, stil, gesloten, schuchter en teruggetrokken (Vermulst & Gerris, 2005), en lijkt een hoge mate van extraversie juist een zeer positieve eigenschap te zijn die logischerwijs dan een gunstige uitwerking heeft op kwaliteit van de siblingrelatie.

In deze studie zijn voor het veronderstelde positieve verband tussen emotionele stabiliteit en warmte in de siblingrelatie geen significante resultaten gevonden. Voor de *brugklassers* is de relatie tussen emotionele stabiliteit en conflict in de siblingrelatie wel gevonden en in overeenstemming met de bevindingen van Pike en collega's (2005) en Stocker en collega's (2002). Kinderen die getypeerd kunnen worden als prikkelbaar, zenuwachtig, snel geraakt, ongerust, angstig en nerveus ervaren meer conflict in de siblingrelatie. In het huidige onderzoek heeft emotionele stabiliteit dus wel een effect op conflict, maar niet op warmte in de siblingrelatie.

De resultaten van dit onderzoek laten zien dat voor de *brugklassers* een hogere mate van zorgvuldigheid én openheid van ideeën samenhangen met meer warmte in de siblingrelatie. Kinderen die zichzelf bijvoorbeeld typeren als zorgvuldig, ordelijk en netjes en/of als fantasierijk, veelzijdig en creatief, ervaren meer warmte in de siblingrelatie. Alhoewel deze bevindingen niet vanuit eerder wetenschappelijk onderzoek bevestigd kunnen worden, corresponderen deze resultaten wel met de verwachtingen. Aangezien een positieve persoonlijkheid, zoals vriendelijkheid, in wetenschappelijke literatuur positief samenhangt met meer warmte in de siblingrelatie, werd van daaruit geconcludeerd dat persoonlijkheidsfactoren als zorgvuldigheid en openheid van ideeën ook positief zouden samenhangen met meer warmte in de siblingrelatie. Zorgvuldigheid en openheid van ideeën werden namelijk als positieve persoonlijkheidskenmerken bevonden. Van de andere kant

ervaren kinderen meer conflict in de siblingrelatie, wanneer zij zichzelf typeren als niet zorgvuldig, niet ordelijk en niet netjes. Immers, een lagere mate van zorgvuldigheid is negatief en kan leiden tot meer conflict in de siblingrelatie.

Wat betreft sekseverschillen in het verband tussen de Big Five-factoren en de kwaliteit van de siblingrelatie zijn er voor de *brugklassers* alleen significante verschillen gevonden voor conflict in de siblingrelatie. Jongens laten een sterkere samenhang zien met vriendelijkheid en zorgvuldigheid dan meisjes. Meisjes laten daarentegen een sterkere samenhang met emotionele stabiliteit en openheid van ideeën zien dan jongens. Voor de *siblings* zijn er alleen sekseverschillen in de correlaties tussen de twee concepten gevonden voor warmte en emotionele stabiliteit, en conflict en zorgvuldigheid. Ook hierbij is de samenhang bij jongens sterker dan bij meisjes. Een verklaring voor bovenstaande sekseverschillen zou kunnen zijn dat jongens die getypeerd worden door onvriendelijkheid en gebrek aan zorgvuldigheid dit eerder uiten door ruzie en conflict dan meisjes. Meisjes vertonen daarentegen sneller emotioneel instabiel gedrag, wat bij hen eerder tot conflictsituaties kan leiden dan bij jongens (De Fruyt et al., 2006a). Het lijkt dus zo te zijn dat ruzies bij jongens veroorzaakt worden door onvriendelijkheid en slordigheid en ruzies bij meisjes door neurotisch gedrag.

Ook dit onderzoek kent haar tekortkomingen. In dit onderzoek is geen rekening gehouden met de sekse van de 'siblingparen'. Siblingparen kunnen uit 'same-sex' (meisjes óf jongens) of 'mixed-sex' (meisje + jongen) bestaan. Wellicht dat zusjes in vergelijking tot broertjes of in vergelijking tot 'mixed-sex' siblings meer (of minder) warmte of conflict in hun siblingrelatie ervaren. Binnen het huidige onderzoek was deze vergelijking niet mogelijk door het bescheiden aantal siblings dat participeerde aan het onderzoek, waardoor de sekse-groepen te klein zouden worden. Ook plaats in de kinderrij zou een belangrijk structureel aspect van de siblingrelatie kunnen zijn. Onderzoek toont aan dat er een verband bestaat tussen de plaats in de kinderrij en de persoonlijkheidskenmerken van een kind. Zo blijkt dat eerstgeborenen over het algemeen gekenmerkt worden door een hogere mate van zorgvuldigheid dan later geboren siblings en blijken later geboren over het algemeen in hogere mate over persoonlijkheidskenmerken als vriendelijkheid en openheid van ideeën te beschikken dan eerstgeborenen (Sulloyay, 1995). Wellicht dat de plaats in de kinderrij van invloed is op het verband tussen persoonlijkheid en de kwaliteit van de siblingrelatie. Bovengenoemde variabelen zijn in deze studie buiten beschouwing gelaten. In vervolgonderzoek zou het relevant kunnen zijn om 'same-sex/mixed-sex' en de plaats in de kinderrij in de analyses mee te nemen.

Daarnaast zou de geringe statistische power ten aanzien van de siblinggroep kunnen verklaren dat er weinig empirisch bewijs is geleverd voor verbanden tussen de Big Five-factoren en de kwaliteit van de siblingrelatie voor deze groep. Een toename van de statistische power, om de kans op het vinden van empirisch bewijs voor gestelde hypothesen te vergroten, zou in toekomstig onderzoek bereikt kunnen worden door de siblings van de brugklassers persoonlijk te benaderen. Dit kost logischerwijs aanzienlijk meer tijd en inspanning.

Tenslotte moet opgemerkt worden dat de persoonlijkheid van een kind zijn invloed op de kwaliteit van de siblingrelatie deelt met veel andere concepten. De persoonlijkheid van een kind staat niet op zichzelf, maar wordt beïnvloed door bijvoorbeeld internaliserende en externaliserende gedragsproblematiek (Kroes et al., 2005), motivatie tot presteren (Bipp et al., 2008; Laidra et al., 2007) en andere factoren. Van de andere kant wordt de kwaliteit van de siblingrelatie ook beïnvloed door bijvoorbeeld ouder-kind relaties (Brody et al., 1996), relaties met leeftijdsgenoten (Pike & Atzaba-Poria, 2003) en internaliserende en externaliserende problemen (Aguilar et al., 2001; Dia & Harrington, 2006). In dit onderzoek is enkel het verband tussen de persoonlijkheid en de kwaliteit van de siblingrelatie onderzocht. Wanneer men volledig zou willen zijn in het onderzoeken van de kwaliteit van de siblingrelatie zouden ook andere concepten in de analyse betrokken moeten worden. Dit zou zeker aan te bevelen zijn voor verder onderzoek.

Ondanks de beperkingen beschikt deze studie over een aantal interessante en relevante resultaten. Deze studie is zowel wetenschappelijk als maatschappelijk relevant. Op de eerste plaats is het zinvol en belangrijk om onderzoek te doen naar siblings, aangezien relaties tussen siblings langdurig zijn en een grote impact kunnen hebben op de ontwikkeling van kinderen (Dia & Harrington, 2005; Pike et al., 2005; Stoneman & Brody, 1993). De laatste decennia wordt het belang van de siblingrelatie steeds meer benadrukt en onderzocht, maar vooral in combinatie met de eerder genoemde concepten als ouder-kind relaties en relaties met leeftijdsgenoten. Op de tweede plaats wordt het belang van persoonlijkheid tijdens de ontwikkeling van een kind benadrukt (Halverson, 2005). Wetenschappelijk onderzoek laat duidelijk zien dat een kwetsbaar temperament- of persoonlijkheidsprofiel sterk verweven is met de ontwikkeling en het verloop van gedrags- en emotionele problemen (De Fruyt et al., 2006b). In combinatie met de kwaliteit van de siblingrelatie is dit concept nog weinig onderzocht. Deze studie levert door het verband tussen de Big Five-factoren en de kwaliteit van de siblingrelatie te onderzoeken een belangrijke bijdrage aan onze beperkte kennis over deze verbanden.

Resultaten uit de huidige studie wijzen erop dat persoonlijkheidsfactoren een bijdrage kunnen leveren aan een negatieve siblingrelatie. Persoonlijkheidskenmerken als onvriendelijkheid, emotionele instabiliteit en gebrek aan zorgvuldigheid tonen hierbij het meest consistente verband met conflict in de siblingrelatie. Uit eerder onderzoek is gebleken dat een siblingrelatie die gekenmerkt wordt door een gebrek aan warmte en een teveel aan conflicten kan leiden tot probleemgedrag (Aguilar et al., 2001; Dia & Harrington, 2006). Het onderzoek levert daarom potentiële aanknopingspunten voor hulpverleners, ouders en andere belangrijke personen in het leven van een kind, om het psychosociaal functioneren van kinderen te kunnen verbeteren.

LITERATUURLIJST

- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the Youth Self-Report and 1991 Profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Aguilar, B., O'Brien, K. M., August, G. J., Aoun, S. L., & Hektner, J. M. (2001). Relationship quality of aggressive children and their siblings: A multiinformant, multimeasure investigation. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *29*, 479-489.
- Asendorpf, J. B., & Aken, M. A. G. van (2003). Validity of Big Five personality judgments in childhood: A 9 year longitudinal study. *European Journal of Personality*, *17*, 1-17.
- Bipp, T., Steinmayr, R., & Spinath, B. (2008). Personality and achievement motivation: relationship among Big Five domain and facet scales, achievement goals, and intelligence. *Personality and Individual Differences*, *44*, 1454-1464.
- Brody, G. H. (1998). Sibling relationship quality: Its causes and consequences. *Annual Review of Psychology*, *49*, 1-24.
- Brody, G. H., Stoneman, Z., & Gauger, K. (1996). Parent-child relationships, family problem-solving behaviour, and sibling relationship quality: The moderating role of sibling temperaments. *Child Development*, *67*, 1289-1300.
- Buhrmester, D., & Furman, W. (1990). Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child Development*, *61*, 1387-1398.
- Dia, D. A., & Harrington, D. (2006). What about me? Siblings of children with an anxiety disorder. *Social Work Research*, *30*, 183-188.
- Donahue, E. M. (1994). Do children use the Big Five, too? Content and structural form in personality description. *Journal of Personality*, *62*, 45-66.

- Downey, D. B., & Condran, D. J. (2004). Playing well with others in kindergarten: The benefit of siblings at home. *Journal of Marriage and Family, 66*, 333-350.
- Fruyt, F. de, Bartels, M., Leeuwen, K. G., van, Clercq, B. de, Decuyper, M., & Mervielde, I. (2006a). Five types of personality continuity in childhood and adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology, 91*, 538-552.
- Fruyt, F. de, Clercq, B. de, & Bolle, M. de (2006b). *Temperament, persoonlijkheid en de ontwikkeling van emotionele en gedragsproblemen*. In P. Prins (Eds.), *Handboek klinische ontwikkelingspsychologie* (pp. 135-148). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Halverson, C. F. (2005). Personality in children. *Merrill-Palmer Quarterly, 51*, 253-257.
- Kroes, G., Veerman, J. W., & Bruyn, E. E. J. de (2005). The impact of the Big Five personality traits on reports of child behavior problems by different informants. *Journal of Abnormal Child Psychology, 33*, 231-240.
- Laidra, K., Pullmann, H., & Allik, J. (2007). Personality and intelligence as predictors of academic achievement: A cross-sectional study from elementary to secondary school. *Personality and Individual Differences, 42*, 441-451.
- Lanthier, R. P. (2000). Intersibling agreement for Goldberg's Big Five adjective markers. *Psychological Reports, 86*, 400-406.
- Lanthier, R. P. (2007). Personality traits and sibling relationships in emerging adults. *Psychological Reports, 100*, 672-674.
- O'Brien, T. B., & DeLongis, A. (1996). The interactional context of problem-, emotion-, and relationship-focused coping: The role of the Big Five personality factors. *Journal of Personality, 64*, 775-813.
- Paunonen, S. V., & Jackson, D. N. (2000). What is beyond the Big Five? Plenty! *Journal of Personality, 68*, 821-835.
- Pike, A., & Atzaba-Poria, N. (2003). Do sibling and friend relationships share the same temperamental origins? A twin study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 44*, 598-611.
- Pike, A., Coldwell, J., & Dunn, J. F. (2005). Sibling relationships in early/middle childhood: Links with individual adjustment. *Journal of Family Psychology, 19*, 523-532.
- Sneed, C. D. (2002). Correlates and implications for agreeableness in children. *The Journal of Psychology, 136*, 59-67.
- Stocker, C. M., Burwell, R. A., & Briggs, M. L. (2002). Sibling conflict in middle childhood predicts children's adjustment in early adolescence. *Journal of Family Psychology, 16*, 50-57.

- Stocker, C. M., Furman, W., Lanthier, R. P. (1997). Sibling relationships in early adulthood. *Journal of Family Psychology, 11*, 210-221.
- Stoneman, Z., & Brody, G. H. (1993). Sibling temperaments, conflict, warmth, and role asymmetry. *Child Development, 64*, 1786-1800.
- Sullo way, F. J. (1995). Birth order and evolutionary psychology: A meta-analytic overview. *Psychological Inquiry, 6*, 75-80.
- Vermulst, A. A., & Gerris, J. R. M. (2005). *QBF: Quick Big Five persoonlijkheidstest handleiding (Quick Big Five personality test manual)*. Leeuwarden, the Netherlands: LDC Publications.
- Whiteman, S. D., & Christiansen, A. (2008). Processes of sibling influence in adolescence: Individual and family correlates. *Family Relations, 57*, 24-34.